

Деркачова Н. О.
старший викладач кафедри теорії та історії держави і права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (м. Київ)

ІСТОРІЯ ПРАВА ОСВІТИ У ПРАЦЯХ М. Ф. ВЛАДИМИРСЬКОГО-БУДАНОВА

У статті розкрито і проаналізовано погляди видатного вченого, історика права М. Ф. Владимирського-Буданова, на становлення і розвиток освіти та освітніх установ.

Видатний вчений, правознавець та історик, доктор російської історії, археограф, ординарний професор кафедри історії руського права – Михайло Флегонтович Владимирський-Буданов – є одним із засновників Київської історико-юридичної школи. Праці М. Ф. Владимирського-Буданова дозволяють дослідити окремі сторінки минулого Київського університету, проаналізувати розвиток певних галузей знань, в тому числі і освіти, їхньої рецепції в українську науку ХХ – ХХІ ст. та розвиток правової науки в Україні наприкінці ХІХ – початку ХХ ст.

Визначальну роль на обрання життєвого шляху та формування світогляду М. Ф. Владимирського-Буданова справило його походження із духовного стану та навчання у закладах духовної освіти різних рівнів, особливо у Київській Духовній Академії. У ній Михайло пережив кризу, що стала важливою для його подальшого життя: після участі в русі за реорганізацію навчального процесу та покращення побутових умов студентів його було виключено з академії. З 1860 р. він продовжив навчання в якості студента історико-філологічного факультету Університету Святого Володимира. І надалі практично жодної участі в адміністративному та політичному житті М. Ф. Владимирський-Буданов не брав, зосередивши свої інтереси та зусилля виключно на наукових справах або таких, що мали до них відношення [1, с. 110].

Не дивлячись, що Владимирський-Буданов не займав ніяких офіційних адміністративних посад, його суспільна, науково-організаційна та викладацька діяльність є досить вагомим. При цьому вона супроводжувалася активною науковою роботою.

Початок педагогічної діяльності вченого припадав на студентські роки, коли він разом із гуртом однодумців викладав в одній із недільних шкіл Києва. Варто зауважити, що М. Ф. Владимирський-Буданов завжди виступав прихильником широкої народної освіти. По закінченні університету вчений проходив практику на Педагогічних курсах в Другій київській гімназії та викладав історію і географію у кадетському корпусі. Певний час М. Ф. Владимирський-Буданов був приватним викладачем Павла Галагана. Після захисту магістерської дисертації працював у Демидівському Юридичному Ліцеї в Ярославлі, а після захисту докторської – в Університеті Св. Володимира. Пізніше дисертація була видана, як монографія, і нагороджена Уварівською премією Російської Академії наук.

М. Ф. Владимирський-Буданов викладав історію руського та російського права, а також проводив практичні заняття з цих дисциплін студентам першого та другого курсів впродовж 1875 – 1915 рр. [2, с. 284]. Дисертація видана пізніше, як монографія, була нагороджена Уварівською премією Російської Академії наук. Важливою частиною університетського життя М. Ф. Владимирського-Буданова була його діяльність в якості голови випускних екзаменаційних комісій Казанського, Московського, Новоросійського та Петербурзького університетів, під час яких йому неодноразово доводилося брати участь у проектах та обговореннях існуючої системи іспитів.

Важливими є праці вченого, присвячені історії освіти та освітніх установ. Серед них вирізняється “История Императорского Университета Св. Владимира” (К., 1884), яка містить значний фактографічний матеріал, низку висновків та узагальнень і використовується у якості основного історіографічного джерела з історії цього навчального закладу першої половини XIX ст. до сьогодні. Михайло Флегонтович написав декілька праць з історії освіти в Росії: “Государство и народное образование в России с XVII в. до учреждения министерств” (1873–1874), “Государство и народное образование в России XVIII в.” (1874), “Об обязательности народного образования в России” (1876) та інше. Вивчення цього питання, на його думку, має дві основні цілі. З одного боку, можна говорити про зміни, які відбуваються в самому процесі народної освіти, а з іншого – ті зміни, які стосуються самої держави, її функцій, задач, та тих органів, спеціальною функцією яких є функція народної освіти [3, с. 24].

Зосередившись на юридичних (історико-правових) аспектах проблеми – автор визначав це як “історія права освіти” – він вивчав розвиток законодавства щодо народної освіти в зв’язку з розвитком суспільного ладу [4, с. 52].

На думку М. Ф. Владимирського-Буданова, освіта допетровського періоду була елементарною, але загальною і доступною для всіх, і знаходилась у віданні приходу та общини. З часів Петра Великого турбота про освіту стає урядовою справою і всі зусилля держави, спрямовані на розвиток професійної освіти та утвердження її становості [5, с. 61]. Власне, поняття освіти поглиналось тоді поняттям про службу. І це призвело до утворення замкнутого кола: людина, що не належить до певного стану, не може отримати властиву йому освіту, і навпаки. Проблеми загальної освіти хвилювали уряд значно менше, і лише на приковці XVIII сторіччя прийшло усвідомлення необхідності її запровадження. Саме дослідженням цих питань і займався М. Ф. Владимирський-Буданов.

Отже, формування світогляду вченого складалося під впливом непростих суспільно-політичних обставин того часу. Наслідком їх стало зацікавлення М. Ф. Владимирським-Будановим історико-правової проблематикою. Важливе місце в його роботі займала наукова, методична, педагогічна праця, а також участь у діяльності наукових товариств в сфері освіти.

Таким чином, наукова спадщина М. Ф. Владимирського-Буданова відзначається різноманітністю напрямків досліджень, в тому числі і стосовно освітянського процесу того часу і за сукупністю висновків та комплексністю охоплених проблем займає значне місце в правовій науці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Владимирський-Буданов М. Ф.: до історії наукової кар'єри // Вісник Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Сер.: Історія. – 2002. – Вип. 63-64. – С. 110-112.
2. Київський та Ярославський періоди в житті і творчості М. Владимирського-Буданова: (1857–1875) // Вісник Київського ін-ту “Слов’янський ун-т”. – 2002. – Вип. 12: Історія. – С. 282-296.
3. *Владимирський-Буданов М. Ф.* Государство и народное образование в России в XVIII в. до учреждения министерства. СПб., 1874. – 146 с.
4. *Владимирський-Буданов М. Ф.* Обзор истории русского права – Ростов-на-Дону : Феникс, 1995 – 640 с.
5. *Малиновский И. А.* Памяти учителя. Опыт характеристики ученой и преподавательской деятельности проф. М. Ф. Владимирського-Буданова. – Варшавские университетские известия. – 1917 – 64 с.

*Дмитренко С. П.
кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри політології і публічного
управління та адміністрування
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (м. Київ)*

ПОЛІТИЧНІ ПРОТЕСТИ У КОНТЕКСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Складні процеси національного державного будівництва на пострадянському просторі викликали до життя широкі протестні рухи локального, регіонального чи загальнодержавного характеру, які не були характерними для радянської держави. Політичний протест є невід’ємною частиною політичного життя, а його виникнення пов’язують з неефективною реалізацією політичною структурою своїх функцій та завдань. До основних активних форм політичного протесту відносять мітинги, страйки, демонстрації або тероризм, як найбільш небезпечний його прояв. Актуальною, і в практичному, і в науковому сенсі ця проблема є і для України, де політичні протести загальнонаціонального рівня стали об’єктивною реальністю вітчизняного державотворення початку XXI сторіччя.

Загальну теоретичну основу дослідження феномену політичного протесту у політичній науці склали роботи зарубіжних учених: Ш. Айзенштадта, Т. Гара, С. Терроу, Дж. Дженкінса, Б. Кландермаса, Ч. Тіллі, Т. Скокпола, Т. Жиро та інших. У